

De religies van de toekomst Vicente Hao Chin, Jr.

Vicente Hao Chin, Jr. was voorzitter van de Theosophical Society (TS) in de Filippijnen, is actief in de Theosophical Order of Service en is de grondlegger van het Golden Link College, transformerend onderwijs voor minder bevoorrechte kinderen en jonge mensen.

De onderstaande lezing gaf hij op de internationale conventie van de TS in Adyar, januari 2017.

In de afgelopen duizenden jaren hebben religies een zeer belangrijke rol gespeeld bij het bepalen van de koers van bijna alle beschavingen op aarde. Ogenschijnlijk zijn zij bedoeld om de mensheid te ontwikkelen en om mensen deugdzaam te maken of ze te helpen eeuwig geluk te bereiken. In veel opzichten hebben ze dat ook gedaan, maar in veel andere opzichten zijn religies een bron geworden van conflicten en hebben ze geweld, oorlogen en wreedheden veroorzaakt. De mensheid is dermate verdeeld geraakt door religies dat er omwille daarvan zelfs politieke grenzen zijn getrokken en militaire allianties zijn gesmeed. Volgens Samuel Huntington, in zijn boek *The Clash of Civilisations* (vertaald: Botsende beschavingen), uitgegeven in 1996, zullen de oorlogen in de toekomst niet langs politieke scheidslijnen gevoerd worden, maar langs etnische en religieuze scheidslijnen.

We hoeven niet op de toekomst te wachten om zo'n verschijnsel te zien: het gebeurde ook al in oude tijden, toen Joshua de Kanaänieten en hele steden van het heilige land vernietigde; toen Mohammed de landen in het Midden-Oosten veroverde en tot de islam bekeerde; toen de christelijke landen kruistochten organiseerden die tweehonderd jaar voortduurden; toen katholieke landen oorlog voerden tegen de protestante naties in Europa; toen de Arabische landen een gezamenlijke oorlog startten tegen het pas gestichte land Israël; toen India en Pakistan na hun opdeling verscheidene oorlogen voerden vanwege religieuze verschillen.

Religieuze culturen hebben schitterende kunstwerken, verheven muziek en prachtige bouwwerken tot stand gebracht, en grote spirituele leiders voortgebracht, maar zij hebben ook enkele van de ergste vormen van wreedheid in de geschiedenis veroorzaakt, zoals de inquisitie in Europa en het hedendaagse religieuze terrorisme dat zich er niet om bekommert of slachtoffers mannen, vrouwen of kinderen zijn, vijand of vriend. Terroristische daden worden zelfs aangemoedigd door de beloften van beloningen in de hemel. Een dergelijke vorm van terrorisme werd nooit eerder gezien in de geschiedenis. Vroeger ontstond terrorisme om politieke of militaire

redenen en richtte het zich alleen op regerings- of militaire bases. Religieus terrorisme is echter waanzinnig aselekt wat zijn slachtoffers betreft.

Verder hebben religies grote studiecetra gesponsord, maar tegelijkertijd ook de vooruitgang van wetenschap, onderwijs en opvoeding in de afgelopen eeuwen geremd door studie, publicatie of het onderwijzen van wetenschappelijke ontdekkingen die mogelijk in strijd zijn met de eigen dogma's te verbieden. Galileo Galilei werd levenslang gevangengezet en het werd hem verboden om nog iets te schrijven, nadat hij was veroordeeld vanwege ketterij, omdat hij onderwees dat de aarde zich om de zon beweegt.

De anti-wetenschappelijke lobby kan zelfs in moderne tijden sterk zijn, zo sterk dat in 1925 de staat Tennessee in de Verenigde Staten een wet aannam die het onderwijzen van de evolutieleer op openbare scholen verbood. Deze wet werd pas in 1967 herroepen, in een tijd die zo vergevorderd was dat Rusland en de Verenigde Staten al astronauten de ruimte in hadden gezonden. Anno 1999 verbood Kansas nog het onderwijzen van de evolutieleer, een beslissing die twee jaar later werd herroepen.

Duizenden boeken zijn geschreven over deze schadelijke kant van religie die men-sen zoveel verdeeldheid en leed heeft gebracht. In 2006 zond de Britse nationale televisie een serie documentaires uit met als titel *De Wortel van Alle Kwaad?*, gepresenteerd door Richard Dawkins, over de schade die religies de mensheid hebben berokkend. We vinden een soortgelijke aanklacht in de Brieven van de Meesters van eind negentiende eeuw, waar Meester Koot Hoomi stelde dat tweederde van het kwaad dat we aantreffen in de wereld herleid kan worden religie.

Waarom hebben religies die geacht worden de mensheid te helpen, te verbeteren en te redden, zulke schadelijke gevolgen voor de menselijke beschaving? Vanwaar deze conflicten en verdeeldheid? Waarom niet liefde en eenheid?

Sta mij toe om met u te delen wat ik denk dat de voornaamste elementen zijn van religies die zulke gevolgen met zich mee brengen. Daarbij kan ik wel zeggen dat de meeste van deze elementen voornamelijk in de Abrahamse religies gevonden worden, in het judaïsme, het christendom en de islam, en veel minder in de oosterse religies.

Bronnen van conflicten en verdeeldheid

1. De onfeilbaarheid van de geschriften

De eerste oorzaak van religieuze conflicten en verdeeldheid is de geclaimde onfeilbaarheid van geschriften. In de Abrahamse religies worden de geschriften gezien als woorden van God, en kunnen ze dus niet verkeerd zijn. In deze geschriften staan echter zoveel beweringen die tegen ons gezonde verstand indruisen, tegen onze normen, onze wetenschappelijke en historische kennis, en tegen ons gevoel voor rechtvaardigheid. Door dergelijke beweringen werden religies onverdraagzaam, veroordeelden andere religies, en brachten de ogenschijnlijk oprechte mensen ertoe om onrechtvaardig en wreed te worden.

Hier volgen voorbeelden van geboden van een godheid zoals die in zulke geschriften worden gevonden:

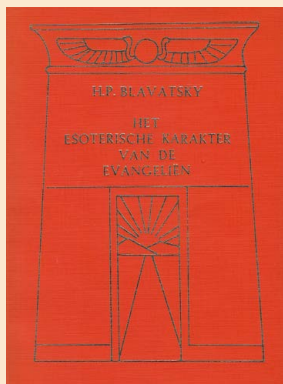
Pak ze en dood ze [ongelovigen] waar je ze ook vindt.

Verwoest volledig alles wat ze hebben en spaar ze niet; maar dood zowel man als vrouw, kind en baby, os en schaap, kameel en ezel.

Ik betwijfel of een doorsnee mens deze geboden als redelijk opvat en ze ook opvolgt...

Tegenwoordig zijn de meeste bijbel geleerden het erover eens dat deze geschriften geschreven en verzameld werden door mensen. Hoewel veel leringen inderdaad inspirerend zijn, waren veel van deze uiteenzettingen gebaseerd op de gangbare geloofsopvattingen en de tradities van die tijd. Het zou toch ongeloofwaardig zijn dat een God die dingen zou zeggen die overduidelijk ongoddelijk zijn.

Vandaag de dag gelooft bijvoorbeeld de katholieke kerk niet langer dat de wereld geschapen werd in zes dagen. Zij erkent de echtheid van archeologische ontdekkingen en hun gevolgen voor het evolutionaire proces in de natuur, in tegenstelling tot wat er letterlijk gezegd wordt in de geschriften. Er bestaat echter nog altijd veel fundamentalisme in duizenden grotere en kleinere religies en sektes. Het zal misschien nog honderden jaren duren voordat de mensheid dergelijk bekrompen letterlijk geloven en fundamentalisme collectief te boven zal zijn, en in staat zal zijn om het feit te accepteren dat spirituele bevrijding ook kan worden gevonden langs andere wegen dan iemands eigen specifieke geloof.

2. De autoriteit van het instituut als een bron van dogma's

De tweede oorzaak van religieuze bekrompen visie en kleingeestigheid is het zich verlaten op institutionele of hiërarchische autoriteit als bron van waarheid of dogma. Ik groeide op als een katholiek en volgde onderwijs op een katholieke middelbare school. In de katholieke kerk wordt de paus als onfeilbaar beschouwd. Het collectieve lichaam van gezagsdragers, alle officiële personen in de kerk, waartoe ook de bisschoppen behoren, worden erkend als bronnen van authentieke waarheden. Zo'n autoriteit kan officieel zijn, of traditioneel, of gebaseerd op populaire opvattingen. Het brengt vaak de macht met zich mee om te oordelen, te veroordelen, te excommuniceren en zelfs te straffen. Wanneer die macht gekoppeld is aan militaire en politieke macht, dan kan zij arresteren, stenigen of ter dood brengen.

Zulke macht is in het verleden niet alleen misbruikt, maar zij is ook de bron van het voortbestaan van schadelijke doctrines en praktijken. Giordano Bruno en Jeanne d'Arc waren slechts twee van de tienduizenden mensen die verbrand of

geëxecuteerd werden vanwege ketterij of zogenaamde hekserij. Mansur al-Hallaj werd gevangengenomen en ter dood gebracht omdat hij getuigde van zijn spirituele ervaringen.

3. *Exclusieve claims op verlossing*

De derde soort van religieuze schade berokkenen en verdeeldheid zaaien is gebaseerd op de veronderstelling dat alleen het behoren tot een bepaalde religie voor verlossing kan zorgen. Dat wil zeggen dat alleen zij die tot een bepaalde kerk of religie behoren gered zullen worden of naar de hemel zullen gaan. Dit is één van de meest verderfelijke zaken, omdat het religieuze autoriteiten het gevoel geeft dat zij gerechtvaardigde toestemming hebben om 'ongelovigen' te vervolgen en zelfs massaal af te slachten. De volkerenmoord of genocide van de Amerikaanse inboorlingen door de Spaanse veroveraars is hiervan een voorbeeld.

Eeuwenlang verklaarde de katholieke kerk dat 'buiten de Kerk geen verlossing bestaat' (nu doet zij dat niet langer). Veel hedendaagse fundamentalistische kerken zeggen hetzelfde, en deze tendens is nog altijd zeer sterk. Hier is nog zo'n verklaring, uit een andere religie: *Hij die zich verzet tegen de boodschapper ... en andere wegen volgt dan de weg van de gelover, die stellen we bloot aan de hel.*

De wind is echter aan het draaien. Een recente verklaring van de katholieke paus Franciscus heeft de hierboven beschreven zienswijze grondig onderuitgehaald. In een preek via de radio van het Vaticaan en in een brief aan een Italiaanse krant verklaarde de paus dat zelfs atheïsten naar de hemel kunnen gaan, als zij maar goede mensen zijn en hun geweten volgen. Dit is absoluut revolutionair. Het betekent dat geloof ondergeschikt is aan ethiek. Of iemand nu gelooft in God of Jezus Christus, of niet: het doet er niet echt toe. Wat telt is een moreel zuivere levenswijze.

4. *Het geloof in een antropomorfe god*

De vierde oorzaak van conflicten en verdeeldheid is het geloof in een god die een menselijke gedaante heeft: een god die boos, jaloers, wraakzuchtig, bestraffend, onzeker of dualistisch zijn kan. Dat is een god die eerder angst wekt dan dat hij inspireert tot spiritualiteit. Angst zet aan tot loyaliteit aan een bepaalde god. Als gevolg daarvan handelen menselijke religieuze autoriteiten op dezelfde wijze: boos, jaloers, wraakzuchtig, straffend en afschrikwekkend. Zo ontstaat geen geloof dat is gebaseerd op liefde, maar een geloof dat is gebaseerd op vrees en haat.

Deze vier bronnen van religieuze verdeeldheid en dogmatisme zullen de komende pakweg duizend jaar of meer waarschijnlijk niet verdwijnen, als je kijkt naar de ervaring van de menselijke beschaving in de afgelopen tweeduizend jaar. De mensheid zal de factoren die tot religieuze verdeeldheid hebben geleid overdragen op na hen komende generaties.

Het is opmerkelijk dat je deze duistere religieuze eigenschappen minder ziet in oosterse religies, zoals het boeddhisme, hindoeïsme, taoïsme, jainisme en shintoïsme. Het boeddhisme heeft zich gemakkelijk vermengd met verschillende religies die het in andere culturen aantreft, zonder dat dit vijandigheid, geweld of haat oproept. In de Filippijnen bijvoorbeeld werden de twee belangrijkste centra voor boeddhistische zen-meditatie gesticht door katholieke nonnen. In India, China en Japan vermengde het boeddhisme zich gemakkelijk met het hindoeïsme, taoïsme, confucianisme en shintoïsme.

De religies van de toekomst

Als we verder in de toekomst kijken, wat zouden dan de kenmerken kunnen zijn van de meer verlichte komende religies die aanmoedigen tot harmonie en eenheid? Ik geloof dat zulke religies de volgende eigenschappen zullen bezitten:

1. Geschriften worden niet onfeilbaar geacht

Toekomstige religies zullen niet langer geloven dat hun geschriften onfeilbaar zijn. Ze zullen inzien dat, hoe inspirerend sommige gedeelten van hun geschriften ook zijn, ze toch het product zijn van mensenhanden, en dus onderworpen aan de beperkingen van de menselijke geest. Mensen zullen die gedeelten die duidelijk onwetenschappelijk en onethisch zijn, of tegen de redelijkheid, het gezond verstand en de intuïtie indruisen verwerpen.

De volgende vraag kan echter in het denken van veel gelovigen opkomen: 'Hoe kunnen gewone stervelingen als wij beslissen over wat waar is of onwaar, geldig of ongeldig, als we ons niet op de geschriften verlaten?'. Helaas zit er voor ons niets anders op dan dat wij zelf besluiten of iets waar is of niet waar, geldig of niet geldig. Als ik bijvoorbeeld een bepaald geschrift als waar accepteer, dan heb ik alleen maar een oordeel geveld. Ik besliste daar zelf toe, en die beslissing werd niet voor mij genomen. Dat betekent dat ik ook zelf heb geoordeeld dat bepaalde andere geschriften voor mij onjuist zijn. Als ik morgen mijn mening verander, dan vel ik het tegenovergestelde oordeel. Dit alles wordt door iemand zelf, persoonlijk gedaan en niet op grond van een macht of autoriteit uit de buitenwereld. Als God zich op dit precieze moment aan ons zou vertonen, hier in het theater van de internationale conventie in Adyar, dan zal ieder van ons voor zichzelf kunnen uitmaken of dit een illusie is of werkelijkheid. Bij het ontdekken van de waarheid is er dus geen andere weg dan ons beoordelings- en onderscheidingsvermogen te ontwikkelen door rede, gezond verstand en door intuïtie.

Dit brengt ons bij een belangrijk beginsel in het menselijke zoeken naar waarheid. De uiteindelijke verantwoordelijkheid om te beslissen over wat waar is of niet kan niet worden toegewezen aan een externe macht, of het nu een god is, een mens of geschriften. Als een boek zegt dat Antarctica bestaat, dan is het aan de individuele lezer om te beoordelen of dat boek kan worden vertrouwd. Ook als iemand poogt tot de waarheid te komen door een volmacht, dan is het nog aan iemand anders om te beslissen of die ander die volmacht krijgt.

Zo zullen we zien dat het uiteindelijke doel van alle onderwijs- en opvoedkundige, sociale en religieuze inspanningen om de mensheid te verbeteren zich zouden kunnen richten op het volgende: de rijpheid van het individu ontwikkelen door zijn hoogste vermogens op te wekken om de waarheid waar te nemen.

2. *Niet-dogmatisch en open*

De tweede eigenschap van toekomstige religies is een logisch vervolg op de eerste. De religie van de toekomst zal niet langer dogmatisch zijn en zal geen geloof aan haar volgelingen opdringen door te dreigen met uitsluiting, excommunicatie of sancties.

Het woord 'dogma' wordt tegenwoordig gedefinieerd als een beginsel of een lering 'die door een autoriteit als onomstotelijk waar is verkondigd'. De oorspronkelijke betekenis van het Griekse woord 'dogma' is echter 'mening', en zo zou het ook opgevat kunnen worden: als niet méér dan een mening. Een voorbeeld: in de derde eeuw waren christenen in verwarring over of Jezus God was, of niet. Een prominente christelijke theoloog, Arius, verkondigde dat Jezus niet God was. Een andere jonge leider, Athanasius, zei dat Jezus wel God was. Deze controverse duurde meer dan een halve eeuw. Soms werd de zienswijze van Arius meer algemeen aanvaard, en op andere momenten werd die van Athanasius aangenomen. De toezichhoudende bisschop, Alexander, kwam niet tussenbeide. Keizer Constantijn wilde echter geen religieuze onenigheid vanwege de potentiële onrust die dat zou kunnen veroorzaken in zijn Rijk, dus beval hij de bisschoppen een concilie bijeen te roepen om erover te stemmen: Athanasius won. Zo werd een mening door een stemming tot een vastliggend dogma dat tot de dag van vandaag geldt! Als de stemming gehouden was in een tijd dat Arius populairder was, zou de christelijke wereld nu onderrichten over een menselijke christus.

Dogmatisering is geen garantie dat iets waar is geworden. Het beste wat een gezonde religie kan doen is haar sympathisanten overtuigen van de waarheid van haar leringen, zonder te dreigen met organisatorische straffen. Een religie die werkelijk geïnteresseerd is in waarheid zal niet bang zijn voor ketterij, want als de ketterij onjuist is dan zal dat later wel uitkomen. Als de mening juist is, dan zou zij zonder aarzelen overgenomen worden.

Voor sommige mensen mag deze vrijheid van geloof in een religie vreemd klinken, maar het is het wezenlijke karakter van zowel het boeddhisme als het hindoeïsme. Men zegt dat Boeddha stelde: *ga niet af op verslagen, legendes, tradities, geschriften...* Met andere woorden: aanvaard niets als waar alleen maar omdat een geschrift of een profeet het gezegd heeft.

De tweede reden waarom de religies van de toekomst geen dogma's zullen hebben, is omdat de belangrijkste inzichten over de Werkelijkheid transcendent zijn en onuitsprekelijk. Transcendente waarheden kunnen gewoonweg niet

gedogmatiseerd worden, want dogma's zijn pogingen om het onzegbare in woorden te beperken of uit te kristalliseren. Dergelijke waarheden kunnen in symbolen worden weergegeven, maar niet in woorden gedefinieerd worden.

3. *Ethiek als essentiële kern*

De centrale nadruk van toekomstige religies zal eerder komen te liggen op morele oprechtheid dan op theologische standpunten of geschriften. Dergelijke morele oordelen zullen fundamenteel meer voortkomen vanuit onze eigen morele intuïtie dan vanuit dogmatische verklaringen door geschriften of instituten. Leringen die deze intuïtie geweld aandoen zullen meer en meer aan belang inboeten. Zo stelt bijvoorbeeld een vers uit de geschriften dat iemand, alleen wanneer hij zijn vader, moeder, broer of zuster haat, een leerling kan worden van Christus. Dit vindt diep in ons binnenste geen weerklink bij ons: we kunnen ons misschien niet echt met ze verbonden voelen, maar we kunnen onze ouders niet haten; dat slaat nergens op. Ik heb veel mensen de volgende vraag gesteld. Wie zal gered worden: iemand die gelovig is, maar een slecht mens is, of iemand die niet gelooft, maar een goed mens is? De meesten zullen vlot zeggen dat de goede mens zal worden gered, maar anderen aarzelen met antwoorden, omdat ze in verwarring zijn.

Binnenin ons hebben we een dieper moreel kompas dat onderscheid kan maken tussen goed en fout, terecht of onterecht. Religies zouden kunnen helpen dit innerlijke vermogen te wekken, om de mensen rijper en moreel zuiverder te maken.

4. *Mystieke ervaring als religieuze kern-ervaring*

Religies zullen de mystieke elementen van hun eigen geloof als belangrijkste religieuze ervaring erkennen. Als zodanig zullen ze tegelijkertijd de geldigheid van de mystieke inzichten en ervaringen erkennen van mensen van andere religies. Dat wat nu algemeen door mystici van allerlei religies erkend wordt zal weldra algemene kennis worden, in de religies van de toekomst. Vandaag de dag erkennen mensen als D.T.Suzuki, Hazrat Inayat Khan, Thomas Merton, Abraham Maslow en Frithjof Schuon allemaal de gemeenschappelijkheid van mystieke ervaringen in de diverse religies.

Abraham Maslow stelde:

In de mate dat alle mystieke of piekervaringen in wezen allemaal hetzelfde zijn, en altijd hetzelfde zijn geweest, zijn alle religies in wezen hetzelfde, en zijn dat ook altijd geweest. Zij (de actieve gelovigen) zouden daarom in principe tot overeenstemming moeten komen over het onderwijzen van datgene wat ze allemaal met elkaar gemeen hebben, dat wil zeggen het gemeenschappelijke in wat piekervaringen ons leren (wat er bij deze verlichtingservaringen verschillend is kan redelijkerwijs toegeschreven worden aan plaatselijke omstandigheden in zowel tijd als ruimte, en die zijn niet belangrijk, niet van waarde en niet essentieel). Dit gemeenschappelijke iets, dit iets dat overblijft als we alle plaatselijke eigenheden eraf pellen...dit kunnen we aanmerken als een 'wezenlijk religieuze ervaring' of als 'transcendente ervaring' (Religions, Values and Peak Experiences).

De soefi leraar Hazrat Inayat Khan verklaarde:

Wat betekent religie voor de mysticus? De religie van de mysticus is een gestaag voortgaan op de weg naar eenheid... Niemand kan een mysticus zijn en zichzelf een christelijke, joodse of islamitische mysticus noemen, want wat is mystiek? Mystiek is iets dat uit iemands denken radicaal ieder idee van afgescheidenheid wegvaagt (The Inner Life).

De bekende jezuïtische priester en schrijver William Johnston schreef:

Elke werkelijke religie komt voort uit mystieke ervaring, of het nu de ervaring is van Jezus, van de Boeddha, van Mohammed, of van de zieners en profeten uit de Upanishads (The Inner Eye of Love).

5. *Humanistisch en spiritueel*

De religies van de toekomst zullen eerder humanistisch en spiritueel zijn dan theocentrisch en dogmatisch. Het zal niet meer gaan om jaloezie of boosheid van een god, maar veeleer om de groei en ontwikkeling van mensen. Het zal minder gaan om het aanbidden van welke god dan ook, maar om het ervaren van het heel makende en heilige in ons hart. Het zal niet meer gaan om straffen door een toornige god, maar eerder om het oogsten van gevolgen die men door eigen denken en handelen heeft veroorzaakt.

Parallel hieraan zal het concept van een goddelijk wezen of een goddelijke werkelijkheid niet langer een menselijke vorm aannemen, maar het zal transcendent en onpersoonlijk worden, als het Ain Soph Sof van de kabbala, het Parabrahman uit het hindoeïsme en de godheid van het mystieke christendom. De religies van de toekomst zullen wel het bestaan erkennen van goddelijke wezens, de boeddha's, de christussen, de tot vervolmaking gekomen mensen, de meer goddelijke wezens die het menselijk stadium voorbij zijn, maar niet kunnen worden beschouwd als het Opperste Wezen.

Wanneer de tijd komt dat de religies van de toekomst deze kwaliteiten bezitten, dan zal er tussen de verschillende geloven grotere vrede en harmonie zijn. Religieuze verschillen zullen dan het gevolg zijn van de plaatselijke cultuur, van historische tradities of de voorkeuren van leiders en oprichters van religies, maar religies zullen niet langer onderdrukkend of tiranniek zijn.

Wat kunnen we doen?

Wat kunnen we doen om het naar voren komen van zulke religies te versnellen?

1. Draag het belang van een moreel zuiver leven uit als de wezenlijke kern van religieus leven: een leven dat anderen niet schaadt of onrecht aandoet, een leven van altruïsme en zelfloosheid, van mededogen en liefde. Promoot dit. Dat is véél belangrijker dan het gegeven of god nu een eenheid is of een drievoudigheid, of Jezus God is of niet, of dat iemand wel of niet in een god gelooft.

2. Geef algemene bekendheid aan mystiek en aan mystieke inzichten, leg meer nadruk op spirituele ervaringen. Dit is de tweede maar nog hogere kern van een religieus leven; dit is de basis van religieuze eenheid. Op het mystieke of spirituele leven zou veeleer de nadruk kunnen liggen dan op de leer, op geloofsovertuigingen of dogma's. De centrale rol van spiritualiteit is zo groot dat Meister Eckhardt, een van de grootste christelijke mystici in de geschiedenis, zelfs stoutmoedig verklaarde: *Als iemand echte spirituele ervaring heeft dan kan hij botweg uiterlijke systemen laten vallen, zelfs die waaraan hij door geloften gebonden is (Sermons).*

3. Verzet je tegen agressie of misbruik door sektarische machten. Een onderdrukkende macht wordt groter als mensen zich mak en zwijgend opstellen. Als de personen die een dergelijke macht uitoefenen voelen dat een groeiend collectief verzet opkomt, dan beginnen ze voorzichtiger te worden. Het is de plicht van de beter geïnformeerde burgers om bezorgdheid of tegenstand te verwoorden, speciaal in deze tijd waarin sociale netwerken of forums iedereen in staat stellen zijn of haar visie tot uitdrukking te brengen.

4. Bevorder niet-sektarisch onderwijs. Een religieuze of sektarische school komt voornamelijk op voor een bepaalde religie. Sommige sektarische scholen zijn misschien liberaal, en andere intolerant. Het algemene gevolg van religieuze opvoeding is dat het de geest van jonge mensen in een bepaalde richting vormt, met een onbewust vooroordeel ten aanzien van andere religies. Dit houdt religieuze verdeeldheid in stand, ook voor een volgende generatie.

In sommige landen kunnen regeringsscholen die verondersteld worden niet-sektarisch te zijn nog steeds op een informele wijze sektarisch zijn. Dat hangt af van hoe dominant een bepaalde religie in de gemeenschap is. Als die dominant is, kunnen de leraren en leerlingen nog steeds bidden of rituele handelingen verrichten alsof hun religie de facto de religie van de school is, zelfs al zijn er veel mensen in die school die tot andere religies behoren. Deze minderheden worden dan vaak niet gehoord, of gedragen zich onderdanig uit angst door de meerderheid als paria's te worden behandeld.

Het zou het beste zijn als ouders, docenten of leerlingen voorstellen indienen hoe een niet-sektarisch bestuur of een privéschool werkelijk niet-sektarisch kan zijn. Als er gezamenlijk gebeden wordt, dan kan dat gebed iets vertegenwoordigen dat bij alle leden van de gemeenschap weerklank vindt. Of men kan twee of drie soorten gebeden doen, uit de verschillende religies. Op deze manier zal de schoolgemeenschap het gevoel krijgen dat de school religie respecteert, maar niet een bepaalde religie bevoordeelt. Bij het godsdienstonderwijs zou gekozen kunnen worden voor een vergelijking van de verschillende godsdiensten, zodat de leerling vertrouwd raakt met de verschillende religieuze zienswijzen en deze leert respecteren.

5. Leer jonge mensen om open te zijn in hun denken en onderscheid te maken tussen blind geloof, het gebruik van rede, wetenschap en gezond verstand. De sleutel voor de hervorming van religies ligt bij de kinderen, de jeugd van iedere generatie. Wanneer jongeren niet nodeloos door de ouders worden geïndoctrineerd met inzichten die neerkijken op andere religies, dan zullen ze opgroeien met een opener denkvermogen, met tolerante of onconventionele opvattingen, en zullen ze niet zo gauw de neiging hebben om andere geloofsrichtingen te discrimineren en te veroordelen.

Ik onderwijs vergelijkende religie en filosofie op het Golden Link College in de Filipijnen. De leerlingen komen gewoonlijk uit traditionele godsdiensten, en een behoorlijk aantal leerlingen komt uit fundamentalistische kerkgenootschappen. Door de jaren heen ben ik erachter gekomen dat, wanneer jonge mensen geconfronteerd worden met wezenlijk fundamentele vragen die hun visie op zaken verruimen, ze niet langer terugvallen op de beperkte visies die gebaseerd zijn op traditionele geloofsovertuigingen. Dit is geen poging om religieuze geloofsovertuigingen te ondermijnen. De bedoeling is om jonge mensen te leren hoe zij te werk kunnen gaan bij het zoeken naar waarheid: met openheid, gezond verstand en intuïtie. Denkvermogens die op jonge leeftijd de kans hebben gehad zich te openen kunnen haast niet meer gesloten worden wanneer de personen volwassen geworden zijn. Anderzijds zijn denkvermogens die altijd geleerd hebben om gesloten te zijn zich in het latere leven zeer moeilijk openen.

De beste manier om jonge mensen te onderwijzen, denk ik, is diepe en wezenlijke vragen te stellen en de leerlingen in de gelegenheid te stellen deze te onderzoeken, te beredeneren en met elkaar te discussiëren. Als ze eenmaal zelf inzien wat redelijk en zinnig is, dan kunnen ze er niet langer hun ogen voor sluiten. Dan zullen de methoden van de oude bekrompen religies hun denken niet langer ketenen of gevangenhouden. Ze zullen vrij worden en beter in staat zijn om uit te vinden wat waarheid is.

Religie in haar hoogste mystieke en spirituele aspecten is een zegen voor het menselijke leven, want zij brengt het diepste en meest verborgene in de menselijke aard naar buiten. Religie als een voertuig voor controle, vrees en overheersing is echter altijd een vloek voor de mensheid geweest, want zij heeft tot bijgeloof, onderdrukking, wreedheid, geweld en oorlogen geleid.

Het is onze taak te helpen om deze wereld tot een plek te maken waar religie eerder een zegen is dan een vloek, waar zij veeleer een bron van liefde is dan van haat, waar zij een ashram is van spiritualiteit en geen school van dogmatisme. Voor diegenen onder ons die dit als een belangrijk agendapunt zien voor menselijk en sociale ontwikkeling: we zouden in actie kunnen komen, individueel of collectief. Dan helpen we op onze eigen kleine wijze mee aan het tot stand komen van de meer verlichte religies van de toekomst.

Uit: *The Theosophist*, februari 2017

Vertaling: Louis Geertman